

GARYP, DE HERVORMDE KERK

De (laat) middeleeuwse kerk van Garyp was gewijd aan Sint Petrus; door de herbouw van de kerk, in 1838, is er van het middeleeuwse bouwwerk praktisch niets bewaard, alleen in de toren resteert een stuk muurwerk van "alde Friezen". Uit de Beneficiaalboeken van 1543 blijkt wel dat de kerk van Garyp niet rijk was, erwas maar weinig bezit. Tijdens de laatste jaren van de zestiende eeuw moesten de kerkvoogden veel kosten maken bij het onderhouden van ingekwartierde soldaten en voor het herstel van oorlogsschade aan de kerk. De laatste pastoor, "**heerThomas**", vluchtte in 1580 naar Groningen, en toen werd de kerk van Garyp "hervormd". Er kwam in dat jaar een nieuwe klok, maar deze werd al snel gevorderd om tot kanon te worden omgesmolten, de Tachtigjarige Oorlog ging ook niet aan Garyp voorbij. Pas in 1628 goot **Andries Obertin** een nieuwe klok voor de Garypster toren.

Volgens de decretale verkopeningen van het Hof van Friesland verkeerde de kerkelijke gemeente van Garyp in 1662 in grote financiële moeilijkheden, omdat de kerk "soodanich was vervallen", dat er grote reparaties nodig waren; de kerkvoogden vroegen toen toestemming om kerkelijke goederen te verkopen en deze toestemming werd verleend. Het is mogelijk dat een aantal banken uit de kerk nog dateert uit deze periode. In 1777 is er weer sprake van werkzaamheden aan de kerk: **Kornelis Meines** wordt betaald "voor't maken van ses knoppen op 't hekje in de kerk". **Jan Hannens Alles** ontvangt betalingen "wegens 't maken van de nieuwe banken in (de) kerk en de daar toe geleverde materialen"; **Anne Johannes** wordt betaald "voor 't verven van de nieuwe banken". In 1782 krijgt de kerk een nieuwe preekstoel in sobere, laat - rococo - stijl, waarin ook al vormen zichtbaar zijn van de nieuwe Lodewijk XVI - stijl. Op de preekstoel zijn de wapens aangebracht van **dominee L. Napjus** en van **H.B. van Sminia**; omdat de betalingen voor de nieuwe preekstoel niet vermeld worden in de kerkerekeningboeken, mag verondersteld worden dat de preekstoel een schenking is van beide heren. In 1838 is de kerk blijkbaar zo vervallen geworden, dat men overgaat tot algehele nieuwbouw. Blijkbaar was men al enkele jaren bezig geweest met de voorbereiding, want volgens de kerkerekeningboeken was er in 1834 al een keer boelgoed gehouden van "**hout en steen van de toren en de pastorie**". De oude toren werd bijna geheel gesloopt, slechts een oude kern bleef bewaard. Of toen ook een oude klok uit 1490 verkocht werd naar Bested in Sleeswijk wordt niet duidelijk, maar de Monumentenlijst van 1930 vermeldt dat zich daar die oude Garypster klok bevindt.

Klaas Cornelis de Vries, timmerman te Bergum ontving f 370,-- "wegens het maken van besteck en tekening, begroting , sampt opzigt en opneming". Aannemer Gjalt Pieter Keuning schreef op de bouw in voor f 7485,--. Koperslager Wortelaar te Leeuwarden leverde een windwijzer voor f 8,75. Voor het vergulden van deze haan en voor het witten van de muren ontving Dreves Hendriks Uitterdijk f 75,50. De nieuwe kerk kreeg een sober uiterlijk; men gebruikte verschillende onderdelen uit de oude kerk opnieuw: zo zijn enkele banken nog duidelijk zeventiende -eeuws en in de banken onder de orgelkraak zijn ook nog goede zeventiende - eeuwse restanten zichtbaar. De preekstoel uit 1782 werd herplaatst en de fraaie koperen kroon keerde ook terug.

In de vloer van de kerk liggen verscheidene eenvoudige grafzerken, waarbij opvalt dat sommige zeer sterk zijn afgesleten. Buiten op het kerkhof, bij de westmuur, liggen restanten van oude zerken en twee zerken met scheepsafbeeldingen. Ook zijn daar nog stukken van zandstenen sarcofagen uit de middeleeuwen bewaard. Heel bekend zijn de vroeg-achttiende-eeuwse smeedijzeren grafkruisen met hartvormige koperen platen erop bevestigd, waarin de tekst gegraveerd staat. Ze staan ten zuidwesten van de kerk en dateren van 1702, 1704 en 1705.

Een **orgel** kreeg de kerk voorlopig nog niet. Pas in de tachtiger jaren van de vorige eeuw, als de problemen met de doleantie ook in Garyp veel spanningen veroorzaken, krijgt de kerk een orgel. Voor f 1800,-- bouwen de orgelbouwers Bakker en Timmenga in 1885 en 1886 een nieuw orgel voor de kerk. Dit orgel werd op 22 maart 1886 ingewijd met een preek van de rechtzinnige dominee J. Wisse. Een jaar later werd ds. Wisse al uit het ambt gezet en stichtte hij met zijn volgelingen de Gereformeerde kerk in Garyp.

Het orgel is de tijd goed doorgekomen, de dispositie is nog dezelfde als die van 1886. In 1973 / 1974 werd het orgel gerestaureerd door de orgelmaker **Will Boegem** uit Amstelveen. De dispositie van het orgel luidt als volgt:

Prestant	8 vt	Salicet	4 vt
Melophoon	8 vt	Fluit	4 vt
Bourdon	16 vt bas	Woudfluit	2 vt
Bourdon	16 vt discant	Trompet	8 vt bas
Viola di Gamba	8 vt	Trompet	8 vt discant
Holpijp	8 vt	Octaaf 4 vt	

Pedaal aangehangen, omvang C - c'
Manuaal C - f''

L.K. van der Meer
1989

Literatuur:

- Voorlopige Lijst der Nederlandsche Monumenten van Geschiedenis en Kunst, deel IX. 1930
- Gegevens, verstrekt door de heer D.J. van der Meer uit Reduzum